

SLOVENSKI NAROD.

Pranja vsak dan zvečer, kumit nedelje in praznike, ter velja po pošti prejemati na avstro-ogrsko deželo na vsa leta 26 K, na pol leta 13 K, na četrt leta 6 K 50 h, na en mesec 2 K 30 h. Za Ljubljano s pošiljanjem na dom na vsa leta 24 K, na pol leta 12 K, na četrt leta 6 K, na en mesec 2 K. Kdor hoči sam pošt, plača na vsa leta 22 K, na pol leta 11 K, na četrt leta 6 K 50 h, na en mesec 1 K 90 h. — Za tuje dežele toliko več, kolikor znaša poštnina. — Za naročbe brez izredne vplačila naročnine se ne odira. — Za oglasila se plačuje od petdesetopet petit-vrste po 12 h, če se oglasilo tiska enkrat, po 10 h, če se dvakrat, in po 8 h, če se tiska trikrat ali večkrat. — Depisi se izvele frankovati. — Rekopisi se ne vračajo. — Uredništvo in upravnništvo je v Knaševih ulicah št. 5, tu stoji uredništvo v I. nadstropju, upravnništvo pa v pritličju. — Upravnštvo naj se blagovoljivo pošilja naročnine, reklamacije, oglasila, t. j. administrativne stvari.

„Slovenski Narod“ telefon št. 34.

Posamezne številke po 10 h.

„Narodna tiskarna“ telefon št. 85.

Duhovski terorizem — proč ž njim!

(Dopis iz dežele).

V debati o volilni reformi očitala se je klerikalnem zlorabi vere kot agitacijsko sredstvo pri volitvah v njih strankarske namene. Očitano se jim je to po vsej pravici. Do zdaj so se volitve na Kranjskem vršile v znamenju vere, pod pritiskom duhovskega terorizma v kmetijskih občinah, deloma tudi po trgih in mestih, samo pod drugo, bolj prikrito obliko. O kakšni svobodni volitvi na deželi se še govoriti ne more do zdaj, kvečjemu o svobodni zlorabi duhovske oblasti v umazane strankarske politične namene. Seve, ta očitanja so zadela katoliške poštenjake kot strupena pšica v srce. Slovesno so zatrjevali in dokazovali duhovsko neolžnost, češ da se le toliko udeležuje duhovnik volitev, kolikor mu pripušča zakon kakor državljanu. Milo stokajo od dr. Kreka do dr. Šušteršiča kakor krivica se dela s takim očitanjem duhovščini in kako po krivici se jo boče oropati svobode v izvrševanju državljanskih pravic z vpeljavo „kancelarparaafa“. Ni treba omenjati notie, članov in raznih dokazil o nedolžnosti in krotkosti brez vse moči in vsega vpliva na volitve čiste duhovščine v Slovenec, da zamolčimo druge obiskne klerikalne liste in lističe. Morda se dobi kje in se dobe celo v naših vrstah take naivne duše, ki gredo tem tiradom na led in so prepričanja, da se duhovnike prehudo prijemlje in jim dela krivica. To, seve, bo trdil le tak, ki pozna razmere posebno na deželi le površno ali pa prav nič. Ta očitanja in zahteve od naše strani niso pretirane, ne navajajo nič neresničnega in ne delajo politikujoči duhovščini nobene krivice. In zahteva po zakonu, ki bi jamčil pravo svobodo volitev in vesti, je več ko potrebna, ako hočemo sploh kdaj doseči, to kar se doseči namerava po splošni in enaki volilni pravici — klerikalci, seve, so izvzeti, ker jim le za moč in izrabljanje v jarmu teme ječe-

čega ljudstva. Kdor na deželi živi, opazuje to gibanje, nasilstvo duhovščine v dosego strankarskih ciljev, temu se gabi to početje. Ni treba, da bi imel bog vedi kako prosvetljene možgane, da spozna to početje. Terorizem, ki ga duhovščina uganja napram nezavednemu še bolj proti zavednim, presega vse meje. Morda se marsikateremu duhovniku stidi to početje, a je prisiljen po škofu da tako dela. Da je škof Anton Bonaventura v tej zadevi lahko rečemo pravi despot, to stoji. Znano nam je, kako postopa proti duhovnikom, ki mirno žive in se ne udeležujejo političnega boja. Tu ne pozna nobenega obzira. Tako — ali te pa suspendiram. Že zadnjič ste omenili tak slučaj o župniku Breču. Vemo za drug slučaj, ko je zagrozil župniku s suspendacijo, ako ne odneha in ne dela tako, kakor on hoče in ukaže. In župnik je moral odnehati in ponižno čakati na kaplana, ko se je pozno ponoči vračal z agitacijskega potovanja. In to ni fabula; lahko dokažemo, če treba.

Potem ta gonja od strani mladih, neolikanih in podivjanih, fanatiziranih kaplanov! Vsaka pridiga, posebno kjer sta dve stranki, govori za časa volitev le o liberalcih, brezvercih, hudičevih otrocih, ki bodo že naprej pogubljeni. Sv. Rešnje telo, molitve Marijinih devic za srečen izid, spovednica, kjer je prvo vprašanje, kako volite, ali pa: vaš mož je liberalci in voli z brezverci. Pri agitaciji se izrablja zadnja ura. In zgodi se, ko se volilec le ne vda, da jezno odide z grožnjo: Naj pa še na zadnjo uro pride dr. Tavčar vas pomazati! In to je resnica, katero se sme povedati tudi pred sodnim stolom.

Tako bi lahko našli še brezštevilno zgledov, ki govorijo in so lepa priča svobodnih volitev na deželi. Najpripravneje seveda imajo v župnijah, ki so vesokoz klerikalne in kjer slepo gredo ljudje za duhovniki kot neumne ovce. V takih krajih se kar oznani z lece, da naj prinesejo listke za volitev podpisat; v več krajih jih kar podpi-

sane dobe v roke. To je v krajih, kjer je župnik vse: cerkvena in politična oblast.

Predidmo dalje. V krajih, kjer je že ta ali oni probujen in naj bo najmirnejša duša, takega ti ljudje ne trpe. Bodi trgovec, obrtnik, gostilničar ali karkoli, če ni brezpogojno vdan duhovniku in striktno neupolnjuje ukazov, če tudi nimajo z vero nič skupnega, temu napovedo ti ljudje brezobzirno boj. Ti ljudje so brez sreče. Ne smili se jim ne družina, ne starost, ne nedolžnost, take je treba odpraviti s pota in naj velja, kar hoče. Gorje šele onemu, ki se drzne njih početje in cerkveno gospodarstvo kritikovati. No, tak jo skupi, da si zapomni. Ker smo že v dobi volilne reforme, vzemimo cerkvene ključarje. Postavno bi moralo te ljudstvo svobodno voliti. Kdor to misli, se daleč moti. Župnik jih nastavlja po svoji volji. Imenuje navadno take, da se podpisujejo na prazen papir. Slabo naleti ta, ki se drzne vprašati: kaj pa to in zakaj ono. Smrten greh ima oni, ki si upa ziniti besedo „ni prav“. Ta plača stante pede to grozovitost s takojšnjo izgubo te častne službe. Kdo bi znal ugovarjati, posebno iz boljših krogov: saj obžujem s tem in onim, a je popolnoma pohlevna ovca. Res, proti osebam, ki niso v nikakem oziru od njih odvisne, jih duševno nadkrijujemo, ne kažejo duhovniki te moči v nadi, da se jih drugače sodi in ne verjame govoricam o njih. Prepričani smo, da je že marsikak svobodnomoiselni, izobraženi sedel duhovskim limanicam na tak lep. Duhovniki hočejo biti absolutni gospodarji in se poslužujejo najhujšega terorizma v dosego svojih ciljev. Vsak ima svoje reporterje, ki mu prenašajo vse osebne, družinske in druge vesti, da se ve rav nati.

Tu imate kratek opis razmer na deželi pod duhovsko oblastjo. O svobodni, o tej ni sledu. Čudimo se samo, da se dobe ljudje, ki tem ljudem še kaj verjamejo, da jim je res za pravico ljudstva. Kdor pri nas to verjame,

ta je udarjen več ko s slepoto, ta je ali norec ali slepar. Načuditi se ne moremo dovelj, ko slišimo, kako fraterizirajo s to reakcionarno drhaljo zadnji čas socijalni demokratje. Ne vemo, kako so prišli ti do tega, da v kranjskih župniščih iščejo tega, čemur so ti največji nasprotniki. Gorje, ko pridejo ti na krnilo! Naša dežela bo prava farška drajna. Zato pa z vso odločnostjo zahtevajmo jamstev, da se njih moč v obliki zlorabe vere omeji v obliki „kancelarparaafa“. Proč z duhovskim terorizmom, to je prva in najpotrebnejša reforma!

Balkanska pisma.

Finančna reforma v Makedoniji. — Srbsko posojilo. — Ministrska kriza na Bolgarskem. — Srbsko-hrvatski odnosi. — „Hrvatsko Pravo“ si-stematsko obrekuje Srbijo.

Belgrad, 23. novembra.

(—ut.) Na Balkanu ne ostane dolgo glasoviti „status quo“, za katerega so se dosedaj velesile toliko zavzemale samo vsled tega, ker so se bale, da se makedonsko vprašanje — ako bi se začelo reševati — ne bi rešilo tako, kakor bi posameznim velesilam bilo po volji. Mnoga znamenja kažejo, da se v Makedoniji pripravljajo važne in dalokosežne spremembe, ki bodo končno odločile usodo vseh štirih evropsko-turških vilajetov. Začetek bo storjen s kontrolo velikih sil nad makedonskimi financami, kar ne pomeni drugega kot to, da sultan preneha biti absoluten gospodar Makedonije. Naravno, kak gospodar je to, ko pa ne sme sam odločevati o dohodkih in izdatkih dežele?

Sicer finančna kontrola v Makedoniji še ni vpeljana, ali eno je gotovo: da se v najkrajšem času vpelje, ker je Turška preslaba, da bi oponirala celi Evropi — ako je ta složna in to je sedaj v istini. Odnehale evropske sile sedaj ne bodo več, ker bi to bilo za njih ponižanje in sultanu ne bo preo-

stalo drugo, kakor da pristane na zahteve velesil, to tudi sam sprevidi, a druge pomoči ni.

S finančno kontrolo bo storjen začetek za avtonomijo Makedonije in s tem bo Anglija zopet enkrat triumfirala, čemur se pa Jugoslovani v tem slučaju moremo samo radovati. Do sedaj so vodile glavno besedo v Makedoniji Rusija in Avstro-Ogrska pa nobena ni želela Jugoslov. dobrega. Da Avstro-Ogrska ni želela Jugoslovanom dobrega, to je razumljivo, ali čudno zveni trditev, da je tudi Rusija delovala proti življenskim interesom Jugoslovancev. Ta trditev ne zveni čudno na Balkanu, kjer so načrti ruske diplomacije znani, ali Slovenci so bili vedno prepričani, da je ruska politika na Balkanu slovanska, kar pa ne samo da ni istina, nego je istina ravno nasprotno tega: ruska politika na Balkanu se je kretala od nekdanje v tej smeri, da se Balkan razdeli med njo in Avstro-Ogrsko. Ta politika je Rusijo vodila tudi v vojnah za osloboditev Bolgarske. Rusija ni šla oslobajati Bolgarsko iz kakih sentimentalnih slovanskih nagibov, nego zato, ker je upala, da Bolgarska postane njena provinca. Ustavna Rusija morebiti opusti protislovansko politiko na Balkanu in zato je bila vojna na daljnem vzhodu in ruski nemiri, ki so doslegli lep uspeh, ustavo, za Jugoslovane sreča. Anglija je neprijeten položaj, v katerem se nahaja Rusija — in tudi Avstro-Ogrska — znala spretno izrabiti in dobila je v balkanski politiki zopet prvo besedo, kar bi za Jugoslovanstvo imelo lahko zelo dobrih posledic. Ne rečem, da Anglija dela za korist Jugoslovancev iz kake sentimentalnosti. To ne, ker je dobro znano, da Anglija spleh, a v politiki najmanjše, ne pozna sentimentalnosti. Ona deluje na tem, da Makedonija dobi avtonomijo zato, ker taka rešitev makedonskega vprašanja nje je konvenira, a Jugoslovani so lahko zadovoljni, da to konvenira tudi njim.

Flotna demonstracija je delo An-

LISTEK.

Slovensko-nemška meja na Štajerskem.

Kulturno zgodovinski in narodopisni doneski. Nabral A. B.

(Dalje.)

Leta 1872. je po posebni protekciji dobil arveški župnijski rojen Gradčan Rud. Erkenger, ki je moral tudi obljubiti, da se bode slovensko učil. Kmalu je sicer uvidel, da svoje obljube ne more držati, posebno ko je prvkrat poskusil evangelij slovensko brati, ali zato je zahteval slovensčine zmožne kaplane. Ko je leta 1881. prišel za kaplana Nemec Suppan, ostal je samo 14 dni, ker je Erkenger zahteval slovenskega kaplana. Od leta 1889. do 1891. je bil v Arvežu zadnji slovenski kaplan, znani rodoljub Matija Ljubša, sedaj kurat v kaznilnici Karlav pri Gradcu Njegov naslednik je bil Čeh Frančišek Vavra, ki se je za silo priučil nekoliko slovensčine. Župnik Erkenger je šel v pokoj leta 1893, njegov naslednik je Nemec, ki sicer obžaluje, da ne zna slovensko, a uči se ne. Vavra je postal leta 1902. župnik, in njegova dva naslednika sta trda-

Nemca. A spoveduje se še skoraj tretjina slovensko.

Arveški okraj je žalostno zaslovel v protireformacijski dobi. V 16. stoletju so namreč deželni stanovni ustanovili mesto deželnega profosa, ki je imel nekako srednjo oblast med orožnikom in sodnikom. Prvotni namen mu je pač bil, preganjati takozvane „gatterje“ t. j. vojaške begune in sploh brezposlene vojake (Söldlinge), ki so se vrnili iz kake vojske ter čakali, da jih zopet kdo sprejme v vojno službo. Med tem časom so se preživljali na stroške kmetov, katerim so „pomalem kradli, pomalem pa s silo jemali.“ Ta družba, kateri so se pridružili razni drugi potepuhi, je bila grozna pokora za kmete, posebno tukaj v bližini gorovja in daleč od glavnih cest. Pozneje pa je dobil profos vse polno drugih funkcij, predvsem preganjati „krivoverce in čarovnice“, paziti na pravno življenje duhovnikov po deželi itd. Drugi štajerski profos je bil študirani Bittner iz Saksonske. Posebno goreče je preganjal „čarovnice“, katerih je največ našel v mariborskem okrožju. Leta 1580. je dobil štiri čarovnice v Slovenskih goricah, a v njegovo jezo in žalost je vse sodnik izpustil. Leta 1584. pa je dobil sam sodno oblast, da je v po-

trebnih slučajih smel takoj sam sestaviti sodni dvor „iz primernih mož“. In sedaj je nastalo gorje za čarovnice.

V Jarenini je dobil neko Peršon, s katero je imel srečo, da jo je spravil na tezalnico. Drugega dokaza za oprnijo proti njej ni imel, vsaj ne pove ga v svojem poročilu, kakor da ni mogla pogledati človeku v obraz, „kar je dokaz, da ji, Bog nas varuj, hudič gleda iz oči.“ Toda ženska je bila petična ter je imela celo zagovornika, kar jo je končno tudi rešilo Bittnerjevih krempelj. Še več sreče pa je imel leta 1580. z neko revno ženo v Arvežu samem. Barbara Strigl se je imenovala nesrečnica. Arveški sodnik je postopal z njo popolnoma po Bittnerjevi želji. V 13 dneh po precesu so jo že zažgali na grmadi. O tem je Bittner poročal visokim deželnim stanovom v Gradcu: „Als sy ungefähr ein Stund brunnen, ist sy jederzeit lebendiger im Feuer gesehen worden, und ist aus dem Scheiterhaufen heraus wie ein Vogelflogen, und wie es auf die Erd khommen, sollen die Paurn sambt etlichen Geistlichen so dabei gewest, dem Freymann (krvnik) etwas gezeigt haben, was das sey, indem er eine wider die Natur grosse Khroten wargenommen, die fast aufgerichteter dem Wasser zu-

geellt. Wie der Freymann die gesehen, hat er drey Wasen für ir ausgestochen, die sich alsbald gegen im zuruckgewendt in wie er mit der Hackhen auf sy hauen wöllen, hat die Khrot wie ein Mensch gewinselt und den Khopf gezuckt; den anderen Hieb hat er in den halben Khopf abgehauen, gleichfalls ein vorder und hinder Patzen, darzu ein Strach auf den Buckhen geben, vollends die Khrot mit der Hackhen in das Feuer geworfen. Danach er Etlich, so darbey gewest, angesprochen, die im geholfen das Feuer zerwerfen, und den Körper herausziehen, an dem er diselben Strach, welche er der Khroten geben, befunden, und ire Klaiden, die sy angehabt, gleichfalls die nachmals auf der Fratten (?) ausser des Scheiterhaufens verbrunnen, den Körper er volgendes zerstückt in gar verbrent.“

V prvih treh letih svojega „uradovanja“ je Bittner obeal sam, ali se obesila po njegovem priporočilu sodišča, nad 30 „zločincev“. Večkrat je imel sodbo kar na cesti „mit Riemen abschmieren“, dajal je tudi „Zeichen“, da je obsojencu zažgal „pečat“ ali mu odrezal uho. Bittnerjev naslednik je bil Hironim Gradt, gotovo Slovenec, ki je svojo službo opravljal še z večjo prakso.

(Dalje prih.)

Na devinski skali.

Zgodovinska povest.

Peti del.

(Dalje.)

»Čudim se, da svojim zaveznikom in služabnikom ne moreš zaupati in da imaš na sumu celo škofo, ki jih je patrijarh dodelil armadi,« je rekel Juri in izrazil s tem to, kar je v resnici čutil. Ni dvomil več, da je govoril Oton Vipavski golo resnico in ta ga je bila dejanski presenetila.

Oton je planil s svojega sedeža in z divjim srdom, skoro kričaje pripovedoval, da so vsi njegovi zavezniki lopovi in obešenjaki.

»Mar ne veš, kaj se je z menoj zgodilo?« je vprašal Oton in ne čakaje odgovora v silni razburjenosti nadaljeval: »Kaj misliš, da so se zadovoljili s globo, da so se zadovoljili s prisego, da pojdem z vsami svojimi vitezi in možmi proti tebi v boj? Kaj še! Rekel sem jim, naj zahtevajo od mojega imetja kar hočejo, vse jim dam, samo izobčenje in prekletje naj prekličejo. Zahtevali so mnogo denarja, to se samo ob sebi razume, saj ga sveti cerkvi ni nikdar dovolj. Zahtevali so pa še